

◀B>BIG STAR: MALI SVET – VELIKA ZVEZDA◀/B>

Trideset osam pesama koje su izmenile svet

Žikica SIMIĆ

I never travel far, without a little Big Star

Paul Westerberg

Postoje priče koje treba ispričati. U svetu rokenrola ima ih nekoliko. Jedna od njih je o grupi muzičara iz Memfisa koja je nastupala pod imenom Big Star. Ona je "kratka, tužna, ali i veoma važna". Reklo bi se i da je poučna. Govori o imalentnoj ljudskoj potrebi za sublimacijom. Za begom iz sumornih dubodolina sakrivenih iza ljudskih lica u pravcu glacijalnih vrhova lepote rokenrola. "U najmračnijim delovima duše uvek je tri ujutro" — rekao je Frensis Skot Ficdžerald. Pesme benda Big Star — koje "traju tri minuta, i večito", ispunjavajući na taj način osnovni estetski kriterijum ove muzike, koji je postulirao Fil Spektor — jesu putokazi ka stazi koja vodi od intrapsihičkog mraka ka dnevnoj svetlosti.

Kada bi se 38 originalnih pesama ovog benda podvrglo neakvom procesu destilacije, dobili bi se iznenađujući sastojci: svetlost i tama. To su pesme mračne inspiracije i svetle egzekucije; dagerotipi nastali susretom opskurnog talenta, jarke gitare i kristalno čistih vokala. Lucidno postavljen odnos između sadržaja i forme, određen čvrstom trominutnom strukturom, omogućava da se makabristički ples svetlosti i tame, shvaćenih u konkretnom i metaforičkom smislu, percipira kao neuhvatljiva igra figure i pozadine. U jednom trenutku pesme ovog benda su sjajni pop-napevi, da bi već u sledećem postale suicidalne ispovesti psihički rastrojenih ljudi, odnosno gitarski rok koji podiže nivo adrenalina u krvi i tera na ples. "Big Star su najuticajniji rok-bend posle Beatlesa" — napisano je nedavno. Ova samo na prvi pogled dubiozna tvrdnja ima korene u polivalentnosti njihovih pesama. Evo ka-

ko, u jednoj glomaznoj rečenici, slobodno prepričano, Pol Lester, kritičar magazina *Uncut*, određuje širinu uticaja ovog sastava: power-pop klinci vole melodijsku čistotu, "dobri stari ljubitelji roka" cene njihovu gubitničku sudbinu i južnjačke, "bar-room" kvalitete, poštovaoci grandža preferiraju opasnu otkaćenost u depresivnim poniranjima koja je u dosluhu sa njihovom nihilističkom besciljnošću (omiljeni stih mladog Kobejna je bio "I loved you — well, never mind" iz pesme "September Gurls"), art-rokeri uvažavaju mitsku i fatalističku auru koja okružuje ovaj bend, a teoretičari popkulture sklonost ka upotrebi neologizama — "ahn", "kizza", "gurls", "Mod Lang" — vide kao rezultat potrebe za izmišljanje novog jezika.

Davno je rečeno da je svako ko je kupio prvi album Velvet Undergrounda pozeleo da osnuje rok-bend. Nešto slično važi i za Big Star: fanovi ove grupe žele da postanu rok kritičari. Ova doskočica upućuje u dobrom pravcu. Njihove pesme, ispunjene pravovernim rok-kvalitetima — brze, žustre, kratke, naelektrisane, depresivne, melanholične — imaju višak značenja koji inspiriše na intelektualnu elaboraciju. Ovakav sled stvari posledica je činjenice da su albumi ovog benda bili fokus u kojem su se sekle silnice koje su dolazile iz raznih predela: onih sakrivenih u intrapsihičkom mraku, kao i onih važnih za istoriju popularne muzike.

Muzika Big Stara nije bila izraz duha vremena. U doba kada je nastajala, rok-scenom su dominirali drugi trendovi: mastodontski, korporacijski, gitarski rok bluz-provenijencije i ispodvedna, "singer-songwriter" posthipijevska potraga za izgubljenim idealima. "Out of time" svojstvo ne čini muziku Big Stara, međutim, demodiranom, već, naprotiv, vanvremenskom u najboljem značenju te reči. Oslobođena modnih, tren-

dovskih i sredinskih uticaja, nastala kao izraz anglofilskih sklonosti četvorice momaka odraslih u gradu velike, a drugačije muzičke tradicije, ona svih ovih godina opstaje kao autentični muzički iskaz na način na koji su to pesme Roberta Džonsona, Reja Devisa ili Artura Aleksandera.

Voleti Bitlse u Memfisu na početku 70-ih, pored svih ploča snimljenih u studijima "Sun", "Stax" i "American", bila je svojevrсна blasfemija i izraz duboke neusklađenosti spomenute četvorke. Pisanje o grupi Big Star dobar je povod da pokušam da dešifrujem onu tajnu formulu kojom se maladaptiranost na svet i samog sebe transformiše u artistski čin. Od biografskih, psiholoških i envajernmentalističkih činjenica treba složiti priču koja objašnjava tu metamorfozu. Zagonetku lepote čije tajanstveno prisustvo povezuje prostorno i vremenski udaljene ambijente treba razrešiti tako da se shvati zašto efemerni rok-napevi nastali u prvoj polovini '70-ih u Memfisu kao produkt dečaćkih fascinacija imaju takvu relevantnost i posle trideset godina.

How I Got To <1>Memphis</1>

Ako se u CD-plejer ubaci prvi album sastava Big Star *#1 Record* i mašina pokrene, na zvucima muzike koja se začuje može se teleportovati u Memfis 1970. godine. Uz malo mašte dâ se videti kovrdžavi dečak sa smešnim brkovima i Biblijom u jednoj ruci, a pločama Bitlsa, Kinksa, sastava The Who i Yardbirds u dugoj, kako ulicama <2>vaspovske</2> četvrti Džermantaun ide ka studiju za snimanje ploča "Ardent". U džepu mu je najnoviji broj britanskog muzičkog časopisa *New Musical Express*, a u duši homoseksualna

panika. Njegovo ime je Kris Bel (Chris Bell). Sin je uglednog restoratera. Majka mu je bila Engleskinja. Ta činjenica objašnjava njegove muzičke predilekcije i mentalni sklop koji će kao nepodnošljivi teret morati da nosi tokom svoga kratkog života.

"Kris je bio fini momak. Nervozan i mračan s vremena na vreme. Nije bio druželjubiv. Bio je opsednut 'britanskom <3>invazijom' </3>. Veliki obožavalac Yardbirds" — ovako Krisa Bela opisuje Džodi Stivens (Jody Stephens), bubnjar Big Star. "Kris je bio sanjar" — dodaje Bil Kaningem (Bill Cunningham), sa kojim je Bel svirao u bendu The Jynx. "On je hteo da uradimo isto ono što su Bitlsi uradili. Sve naše pesme bile se zasnovane na onome što su uradili Bitlsi i Kinks".

Nikako ne treba zanemariti činjenicu da su Bel i ljudi umešani u nastajanje sastava Big Star bili stanovnici bele, bogate, vaspovske enklave Džermantaun. Njihov pogled na svet, pa i ukus kada je u pitanju muzika, razvijali su se kao suprotnost onome što su preferirali stanovnici onih delova grada koji se nalaze "južno od pruge". Ljubav prema "belom" zvuku "britanske invazije" nije bila bez rasističkih i elitističkih primesa. "Ti slinavi, razmaženi klinici iz Džermantauna" — kako samokritički opisuje svoje vršnjake Ričard Rouzbrou (Richard Rosebrough), bubnjar u ranim, pre - Big Star grupama Krisa Bela i snimatelj u studiju "Ardent" — nisu voleli crnački soul i rednekovski, "seljački" rokabili koji su odjekivali "s druge strane pruge".

U knjizi *It Came From Memphis — The Unturned Roots Of Rock And Roll* Robert Gordon je pokušao da na sledeći način sumira sve kontroverze koje su određivale ličnost Krisa Bela: "Potomak bogate porodice iz Memfisa, bio je prijateljski

---

<1>Odeljci u ovom tekstu nose imena pesama u kojima se pominje Memfis. Ovaj je pozajmljen od "Marka Tvena kantri-muzike", Toma T. Hola. </1>

<2>vasp (originalno "WASP": White, Anglo-Saxon, Protestant) — pripadnik beljačke protestantske zajednice u Americi, anglo-saksonskog porekla, nasuprot svim ostalim društvenim grupama: crncima, katolicima, itd. </2>

<3>Izmedju 1964. i 1966. godine top-listama u Sjedinjenim Državama dominirali su britanski bendovi. Taj period se naziva "britanska invazija". Najpoznatije grupe bile su Beatles, Rolling Stones, Yardbirds, Kinks, Animals i Manfred Mann. Veliki uticaj imali su i tzv. "Mercybeat" sastavi (tako nazvani po reci Mersi koja protiče kroz Liverpul): Gerry and the Pacemakers, Herman's Hermits, Wayne Fontana and the Mindbenders i Billy J. Kramer and the Dakotas. </3>

nastrojen, ali opterećen sklonošću ka depresiji. Počeo je da svira gitaru kao dečak. Želeo je da gitara zvuči trodimenzionalno. Svestrano je razvio svoj glas, učinio ga prihvatljivim za široku publiku. Kad ona ne bi prihvatila njegov talenat, verovao je da je rođen na pogrešnom mestu u pogrešno vreme. Majka mu je bila Britanka poreklom. Govorio je da ga muči nostalgija za Engleskom u kojoj nikada nije bio. Bio je ubeđen da je trebalo da bude učesnik 'britanske invazije'. Maštao je o prošlosti, a istorija je pokazala da je bio daleko ispred svog vremena". Ako se ovom opisu dodaju Belova homoseksualnost, sklonost narkomaniji i razorno osećanje krivice zbog toga, eto portreta najneusklađenije ličnosti u rok-muzici. Biblija, od koje se nije razdvajao, i rokenrol, u čiju snagu je verovao, bili su jedina dostupna sredstva u borbi protiv demona koji su kroz pukotine njegove neintegrisane ličnosti urlali, prizivajući smrt i moralni rasap.

Džon Fraj (John Fry), snimatelj prva dva albuma sastava Big Star, kaže da priča o ovom bendu počinje krajem šezdesetih, kada je grupa mladih muzičara počela svakodnevno da dolazi u studio "Ardent". Među njima je bio i Kris Bel, koji je sa svojim školskim drugom i basistom Endijem Hamelom (Andy Hummel) pokušavao da napravi nekakvu neo-Bitls grupu. Početkom 1970. godine Hamel je preporučio Belu mladog bubnjara Džodija Stivensa, koji je u to vreme bio angažovan u mjuziklu *Kosa* u produkciji Državnog Univerziteta u Memfisu. "Jednom prilikom, posle predstave, iza scene me je sačekao Endi" — seća se Džodi Stivens — "i rekao je: 'pravimo bend, hoćeš li da nam se pridружиš?' 'Svakako,' odgovorio sam. Prvu probu smo imali u kući Krisovih roditelja".

Nastupali su pod imenom Ice Water, Rock City i Tommy Tutwiller and the Twisters. "Svirali smo puno obrada. Pesme Led Zeppelina i James Ganga. 'Tinker Tailor' Terija Rida bio je glavni hit. Nismo izvodili pesme Bitlsa. Teško je obrađivati njihove pesme" — priča Stivens. Sedam-osam meseci je pod spomenutim imenima nastupala ova trojka. Onda, jedne večeri, dok su svirali u dvorani "Veterans Of Foreign War Hall" u publici se iznenada pojavio jedan zanimljiv lik čiju je apartnu facu, kao i uvek, krasio preziriv izraz. Bio je to Aleks Čil-

ton (Alex Chilton), nekadašnji pevač velike "plavooke" soul-atraksije, sastava The Box Tops, koji se posle nekoliko meseci boravka u Njujorku bio vratio u Memfis. Njegov razvojni put do dolaska na spomenuti nastup iziskuje poseban odeljak.

Memphis <4>Underground</4>

Pesma sastava The Box Tops "The Letter" provela je nekoliko nedelja na prvom mestu na top listama 1967. godine. Postoje ljudi koji tvrde da je ona označila kraj "Leta ljubavi" i odgovarajuće muzičke orijentacije. Ta pesma, duboko utemeljena u "crnu" ritam i bluz tradiciju, kompaktna i direktna, jedina pesma kraća od dva minuta (1:52) koja je bila dospela na prvu poziciju top-lista, čiji protagonista vapi za avionskom kartom ne bi li što pre video svoju dragu koja mu se konačno javila pismom, urgentnošću i neposrednošću nudila je drugačiji doživljaj od velikih himni čiji će refreni — "All you need is love", "Come on baby light my fire", "Don't you want somebody to love?" — ostati upamćeni kao slogani jedne utopističke zablude.

Glavna atrakcija sastava The Box Tops bio je šesnaestogodišnji pevač Aleks Čilton. Taj beloputi klinac je, kao i njegov britanski kompanjon Stiv Vinvud, imao ultimativni "crni" glas. Niko nije mogao da poveruje da pesme ovog benda peva jedan beli tinejdžer. Mnogo godina kasnije, Čilton je rekao da je njegov "crni" glas u doba The Box Topsis bio posledica "malo sna i mnogo alkohola". Čuveni rok-kritičar Robert Krajstgo tvrdi da The Box Tops predstavljaju "vrhunac rokenrola. Njihova muzika poseduje takvu neposrednost da se može koristiti kao lakmus-test za eliminisanje lažnih rok-fanova".

Do Box Topsis Čilton je stigao zahvaljujući interpretaciji pesme "Sunny" Bobija Heba na srednjoškolskim priredbama. To izvođenje je postalo poznato, a pričalo se da ženski deo publike izuzetno dobro reaguje na izgled mladog pevača. Kada se pojavio u studiju "American", Čilton je izazvao pozornost. Nije izgledao kao tipičan klinac iz Memfisa. "Imao je farmerke sa rupama na kolenima... crnu majicu, nisam ni znao

---

<4>Naslov pozajmljen od Herbija Mena, poznatog džez-flautiste. To je ime njegovog najpoznatijeg albuma. </4>

da postoje crne majice... crnu teksas jaknu” — seća se prvog susreta sa Čiltonom klavijaturista Džon Evans. Veliki komercijalni uspeh sastava The Box Tops, njihovo originalno amalgamiranje soula i popa, nisu pružili adekvatnu satisfakciju mladom pevaču. Den Pen, najveći majstor belog soula u istoriji ove muzike, koji je, kao producent i autor pesama, bio odgovoran za uspeh ovog benda, poigravao se Čiltonom kao lutkom. Nametnuo mu je pevački stil i muzičku orijentaciju. "Ploče The Box Toppa su samo marginalno moje. Kad ih slušam, čujem Dena Pena, a ne sebe" — izjavio je Aleks Čilton nedavno.

Posle serije hitova — "The Letter", "Neon Rainbow", "Cry Like A Baby", "Soul Deep" — The Box Tops su se krajem 1969. godine raspali. Čilton je otišao u Njujork sa namerom da se vrati svojim pre - Box Tops muzičkim ljubavima: folku Boba Dilana i mračnom zvuku Velvet Undergrounda. U njegovoj sobi u čuvenom hotelu "Čelzi" nekoliko noći je provela jedna grupa muzičara iz Memfisa koja je u Njujork došla sa demo-snimcima. Među njima su bili Kris Bel, Džodi Stivens i Endi Hamel. Mada rođeni u Memfisu, Stivens i Čilton su se prvi put sreli u Njujorku.

"Kada se Aleks vratio u Memfis, i demoni su se vratili" — rekao je nedavno Džim Dikinson (Jim <5>Dickinson)</5> — "i još uvek su tu". Ova izjava najbolje nagoveštava dijabolični mentalni sklop čoveka koji je negde pred kraj 1970. godine, po povratku iz Njujorka, ušao u dvoranu "VFW" u Memfisu da čuje novi bend svog poznanika Krisa Bela.

Night Train To <6>Memphis</6> — povratak na koncert

Kada su završili set u kom su dominirale pesme iz rok-opere *Tommy*, "Into The Fire" Deep Purplea i "Shapes Of Things" Yardbirds, članovi benda su pošli da pozdrave Aleksa Čilto-

na. Bel ga je pozvao da se pridruži bendu. Poziv je sa zadovoljstvom prihvaćen.

"Pošto sam ih poznavao obojicu, znao sam da Kris i Aleks imaju šta da ponude jedan drugom" — kaže Ričard Rouzbrou. Džodi Stivens je u različitosti njihovih ličnosti video mogućnost za razvijanje nekog odnosa sličnog onom koji je krasio tandem Lenon-Mekartni, u kojem bi Aleks bio Džon, a Kris Pol. **P**robe su se održavale u studiju "Arden". U pauzama su prelazili preko ulice u kafe "Sweden Cream" na milk-šejk i hamburgerere. Pažnju im je privukao naziv supermarketa koji se nalazio pored kafea: zvao se "Big Star". Dobro ime za bend! **P**rvi album snimljen je tokom zime 1971/72. Atmosfera u studiju je bila dobra: adrenalin, kreativnost i drugarstvo. Produkcijom su se bavili Kris Bel i Džon Fraj. Pesme je potpisao autorski tandem Bel-Čilton. Taj album, nazvan *#1 Record*, predstavlja veličanstvenu mešavinu anglofilskog popa, kalifornijskog višeglasnog pevanja, propulzivnih gitara, električne struje i adolcentne teskobe. "Rifferama i melodija, opasnost i lepota, moć i pop: u tim spojevima se nalazi besno-slatka genijalnost Big Stara" — napisao je nedavno britanski rok novinar Barni Hoskins. Intrigantnu dihotomnost koja perzistira u njihovoj muzici najbolje je predstaviti, čini se, igrom svetlosti i senke. Mračna inspiracija koju su Bel i Čilton pronalazili u tami depresivnih, odnosno dijaboličnih laguma svojih talenata, magijom rokenrola pretvorena je u blistave pesme koje kao neuhvatljivi hologrami trepere pred zapanjenim ljubiteljima. Sekvenca od pet minuta i četrdeset dve sekunde tokom kojih se smenjuju bolna tinejdžerska balada "Thirteen" i ubitačni rok-broj "Don't Lie To Me" sadrži tajnu muzike Big Stara. Te dve pesme određuju prostor nabijen snažnom radijacijom, u kojem pulsira hipersenzitivna ljudska supstanca koja je u rokenrolu pronašla sredstvo da izrazi svoju vulkansku snagu i bolnu vulnerabilnost, istovremeno.

<5>Mitska ličnost rokenrola. Radio sa najvećim rok-majstorima od Rolling Stonesa preko Raja Kudara do Boba Dilana. Njegova producentska saradnja sa najpoznatijim bendovima tzv. "Novog američkog rokenrola" sredinom '80-ih — The Replacements, Green On Red, Tav Falco's Panther Burns — značajna je za revitalizaciju rokenrola koliko i punk-revolucija. Producirao je čuveni treći album sastava Big Star i prvi Čiltonov solo-projekat, *Like Flies On Sherbert*. </5>

<6>Pesma Ovena Bredlija koju je pevao i spominjani Bobi Heb. </6>

U pjesmama sastava Big Star egzistiraju emocije pre nego što dobiju imena, odnosno pre nego što su podvrgnute cerebralnoj elaboraciji. To su brze, bolne i nervozne reakcije na stimuluse iz socijalne sredine. Splet socio-psiholoških okolnosti nije dozvolio Belu i Čiltonu da uspostave adekvatan kontakt sa afektivnom sferom sopstvenih ličnosti. Talenat im je omogućio da iz te — samo naslućene — oblasti deriviraju muziku koja predstavlja najvišu tačku do koje se stiglo u procesu artističke sublimacije adolescentnih životnih jada. Pobesnili okean pretočen je u savršene pop-pesme. U numeru "Thirteen" tinejdžerski "egzistencijalni vakuum" konceptualizovan je na rokenrol-način. U pesmi "Don't Lie To Me" demonstrira se nova rezolutnost u razrešavanju "prevarantskih" ljubavnih situacija. Svako ko je kao osamnaestogodišnjak doživeo da svoju dragu ne nađe tamo gde bi trebalo da bude, voleo bi da je mogao žestoko i beskompromisno da reaguje kao junak ove numere. Pesma "In The Street", za koju Čilton tvrdi da je najbolja njegova pesma iz perioda Big Stara, govori o dosadi kao još jednoj faceti nebrušene adolescentne osećajnosti.

Prvi album sastava Big Star — "oaza melodije i kratkih pesama, konciznih harmonija i zanimljive produkcije", po rečima Pitera <7>Hulsepla</7> — bio je iznenađenje u svakom pogledu. Velika novost bio je Čiltonov novi pevački stil. Ultimativni "crni" soul-glas iz The Box Tops perioda zamenjen je najbeljim mogućim vokalom koji je palacao kao povredeni nerv, pretvarajući tinejdžersku teskobu u vrhunski rokenrol. "Nešto se dogodilo dok je bio u Njujorku" — objašnjava Čiltonovu vokalnu transformaciju Džim Dikinson — "više nije mogao da peva kao u doba Box Topsa. Čuo sam ga kako pokušava, ali nije išlo."

Bilo kako bilo, Big Star su pevali kao pobesnili Beach Boysi. "Voleo sam način na koji su pevali" — kaže Eliot Smit, koja

na repertoaru ima numeru "Thirteen" — "stvarno je 'cool' da čujete Amerikance da pevaju na taj način, u doba kad su svi imali promukle glasove." Norman Blejk iz sastava Teenage Fanclub najveći kvalitet muzike Big Stara vidi u "iskričavosti zvuka proizašoj iz briljantnog sudara akorda i melodije". Čini se da je najdalje u razumevanju muzike ovog benda otišao Kris <8>Stejmi</8> koji kaže da je blizak susret "hrišćanstva i homoseksualnosti" tajna njene intrigantne privlačnosti. Definitivno postoji neka dihotomija u muzici Big Stara, neka bipolarnost, koja se u zvuku prepoznaje kao frenetični sudar iskričavih gitara i profinjanih melodija.

Osim muzike, ništa nije valjalo oko sastava Big Star u doba kada se pojavio njihov prvi album. Psihičko zdravlje Krisa Bela naglo se pogoršalo: depresivni ambisi su se produbili, Biblija i droga nisu pružale utehu i spokoj, homoseksualna panika je cepala njegovu fragilnu dušu na komade. Površni rok-novinari su u Aleksu Čiltonu, zavedeni njegovim renomeom, prepoznali lidera benda, minimizirajući Belov udeo. Takav splet okolnosti doveo je do toga da Kris Bel krajem 1972. godine napusti sopstveni bend. Nekoliko godina kasnije, 27. decembra 1978, poginuo je u saobraćajnoj nesreći.

Loša distribucija koju je studio "Arden" organizovao preko kompanije "Stax" učinila je da album #1 *Record* prođe veoma nezapaženo u tržišnom smislu. Tome je pogodovala i okolnost da Big Star nisu išli na uobičajenu turneju kojom bi promovisali svoje delo. Oni su bili "hibridna studijska grupa", kako ih je doživljavao Džim Dikinson, koja, opsednuta Bitlsima, nije htela da svira uživo. "Mislili smo da smo Bitlsi, a oni nisu više išli na turneje" — pričao je nedavno Aleks Čilton. Nekoliko nastupa u Memfis, po jedan u Nju Orleansu i u gradu Oksford u državi Misisipi — to su svi koncerti koje su Big Star održali posle prvog albuma.

<7>Piter Hulsepl — nekada lider veoma cenjene "power pop" grupe dB's, "peti član" sastava R.E.M. i aktuelni vođa veoma zanimljive grupe Continental Drifters, jedan od najboljih poznavalaca i najvećih obožavalaca Big Stara.</7>

<8>Kris Stejmi — takođe član sastava dB's, kasnije poznat kao producent koji je pokušavao da zvuk Big Stara implantira u novo vreme.</8>

Memphis Blues <9>Again</9>

Pošto je Kris Bel napustio grupu, a album *#1 Record* doživeo komercijalni neuspeh, sastav Big Star se raspao. Aleks Čilton je sa Ričardom Rouzbrouom i Denijem Džonsom osnovao trio koji je imao samo jedan javni nastup. Provodio je, međutim, sa Rozbrouom dosta vremena u studiju "Arden". Tokom tih sesija, začinjenih drogom i alkoholom, nastale su pesme "Mod Lang" i "She's A Mover" kao svojevrsni *hommage* engleskom roku. Bili su to embrioni iz kojih će kasnije nastati drugi album sastava Big Star: *Radio City*.

Ne postoji nijedna rokenrol-grupa koju kritičari više vole od sastava Big Star. Događaji posle prvog albuma i odlaska Krisa Bela najbolje govore o sudbinskoj povezanosti ovog benda i ljudi koji svoj hleb zarađuju baveći se najbesmislenijim od svih poslova: pisanjem o rokenrolu.

Džon King, čovek iz studija "Arden" zadužen za promociju, osmislio je veliki skup rok-kritičara pod nazivom "Rock Writers Of The World", na kojem bi bile predstavljene pogodnosti koje ovaj studio nudi. Pozvao je sve viđenije rok-novinare iz Sjedinjenih Američkih Država. Zamolio je Čiltona, Stivena i Hamela da nastupe kao Big Star i na taj način uveličaju događaj. "Svi su bili tu" — priseća se Bad Skopa, rok-kritičar, autor najbolje knjige o Byrdsima — "sećam se da je Kameron <10>Krou</10> išao naokolo bos. Svi smo voleli ovaj bend. Svirali su kao trio i bili su božanstveni". U spomenutoj knjizi Roberta Gordona, Džon King se seća tog nastupa: "Započeli su... sa 'Feel'. I znate šta? Mogli ste da igrate uz to! Kod četvrtne numere podijum za igru je bio prepun i tako je ostalo do kraja večeri". Big Star su pored svojih numera svirali i dve pesme iz repertoara T. Rexa: "Baby Strange" i "Jeepster". Razuzdana "Memfiška zabava" sa "pijanim devojkama, tučama i razbijanjem inventara" — kako se te večeri seća Ričard Rouzbrou — postala je poprište apsolutnog trijumfa Big Stara u novoj, tročlanoj postavi. Ohrabreni uspe-

hom, latili su se snimanja novog albuma.

Mnogi misle da tekst Brajena Hoga pisan za "booklet" koji prati CD-izdanje prva dva albuma Big Stara iz 1992. godine predstavlja najbolju ekspertizu njihove muzike. Evo kako Hog, u slobodnom prevodu, opisuje muziku sa drugog albuma: "*#1 Record* je bio divan ali *Radio City* ga prevazilazi. Odnos prema pop-istoriji i nasleđu je preživeo, ali bez premaza koji mu je davala prisustvo Krisa Bela. Ovde imamo zbirku oporih pesama netaknute sirovosti — napetih, krtih i uzbuđujućih... Atmosfera divlje spontanosti prožima ceo album, dajući mu poseban kvalitet."

Kao autor većine pesama potpisan je Aleks Čilton. Postoje tvrdnje koje kažu da je uvodna numera, "O My Soul", u potpunosti Belova kompozicija, a takode i veći deo pesme "Back Of A Car". To je, međutim, sa stanovišta recipijenta potpuno nevažno. Važno je to da je *Radio City* neverovatno dobra ploča. "Back Of A Car" je savršen Byrds/Bitls amalgam, "očajnička oda tinejdžerskoj tuzi i besciljnosti", po rečima Barnija Hoskinsa. "September Gurls" je pop-klasik i najpoznatija pesma ovog benda, ukrašena sjanom deonicom na gitari. "Daisy Glaze" i "Life Is White" su primeri Čiltonovog shvatanja rok-napeva kao "muzičke psihodrame" kojom se sublimiraju užas i praznina prouzrokovani neuspehim ljubavnim vezama.

"I can't get a license/ To drive my car/ But I don't really need it/ If I'm a big star" — pevao je Čilton u pesmi "O My Soul", maskirajući očaj arogancijom. Ovi stihovi otkrivaju korene arogancije o kojoj govore svi oni koji bolje poznaju Aleksa Čiltona.

Kada je 1996. godine gostovao u Beogradu, Stiv <11>Vin</11> mi je ispričao zanimljivu priču o svom susretu sa Čiltonom. Kao mlad muzičar krenuo je, početkom '80-ih, iz Los Angelesa u Memfis, da upozna svog idola. Kada je stigao, niko nije znao da mu kaže gde se ovaj nalazi. Konačno je saznao da živi u kući Tava Falka u čijem bendu Panther Burns je svirao gitaru. Potražio ga je tamo. Falko ga je ljubazno primio, popili su kafu i popričali o svemu dok su čekali da se iz dru-

---

<9>Naziv pesme Boba Dilana.</9>

<10>Kameron Krou — nekada poznati rok kritičar. Danas cenjeni filmski reditelj.</10>

<11>Stiv Vin — lider sastava Dream Syndicate, najpoznatijeg benda iz pokreta "Paisley Underground", koji se našao na nedavno objavljenoj listi "100 Essential Cult Heroes" časopisa *MOJO*. Posle rasturanja grupe Dream Syndicate ima impresivnu solo karijeru.</11>

ge sobe pojavi Čilton. Kada je konačno došao, ispostavilo se da je taj obožavani muzičar jedan arogantan, drzak i bezobrazan skot. Sa sadističkom strašću je izvređao mladog došljaka iz Los Angelesa. Tav Falko nije mogao da ga spreči. "To je najveće razočaranje u mom životu" — rekao mi je Vin na kraju.

Razloge zbog kojih Čilton izbegava ljude producent Džon Tiven vidi u njegovom strahu da bi na taj način mogao biti primećen mrak koji nosi u duši. Anegdota koju je nedavno ispričao Piter Holsepl, o događajima pred koncert njegovog benda Continental Drifters u Nju Orleansu, dobro ilustruje Čiltonovu sklonost ka distanciranju od onih koji ga uvažavaju i vole. Trebalo je, naime, da nastupi sa Continental Driftersima u pesmi "Soul Deep" koja je bila njegov veliki hit iz dana The Box Toppa. Nekoliko minuta pred nastup na Holseplovo pitanje da li će da svira, Čilton ga je hladno pogledao i odgovorio: "I would prefer not to". Ova arhaična rečenica, preuzeta iz nekog dela Hermana Melvila, imala je isto značenje kao njegova pesma "You Can't Have Me" sa albuma *Third*. Distancom i arogantnošću turbni roker branio je svoj krhki personalni identitet.

Čiltonovoj aroganciji biće još reči kada bude govora o trećem album Big Stara. Stihovi "Nullify my life, nullify my life" iz pesme "Daisy Glaze", koja se može shvatiti kao reklama za upotrebu takozvanih "downersa", medikamenata koji korisnika psihički "spuštaju", izražavaju otvorenu želju za potpunim poništavanjem sebe i sopstvenog života. Arogancija, duboka depresija i neka vrsta mizoginije koja se može uočiti u pesmama sa albuma *Radio City* najznačajnije su crte Čiltonove ličnosti u ovo doba.

Album *Radio City* prošao je isto kao i prvi. Loša distribucija, nikakav komercijalni uspeh, samo kritičarska oduševljenost dobrom muzikom. Tenzija u bendu, izazvana novim neuspehom, rasla je. Endi Hamel napušta grupu. Na turneji koja je usledila 1974. godine i koja je zabeležena na albumu *Big Star Live*, koji je kompanija "Rykodisk" izdala 1992. godine, bubnjeve je svirao Čiltonov prijatelj Džon Lajtmen.

Down to <12>Memphis</12>

Lako je zamisliti situaciju u kojoj se nalazio dvadeset četvorogodišnji Aleks Čilton krajem 1974. godine. Mladi veteran, sa osmogodišnjim stažom u šou-biznisu, koji je bivao na vrhovima top-lista i slušao o tome "kako njegove pesme definišu zvuk ulice", pred čijim vratima su u redovima čekale hiljade zgodnih devojaka, doživeo je da dve ploče njegovog novog benda budu potpuni komercijalni debakl. "Malo sam otkačio u to vreme, navukao sam se na loše droge i jeftin alkohol" — seća se Čilton tog perioda. U Memfisju je bila veoma popularna droga "quaaludes", "downer" koji je omogućavao potpunu otkačenost lišenu bilo kakve odgovornosti. "Mnogo droge, mnogo alkohola, suviše ludih devojaka, kafanskih tuča i neke od najužasnijih priča ikad ispričanih" — tako tu situaciju definiše Ričard Rouzbrou.

Takve su bile okolnosti kada se Čilton u poznu jesen 1974. godine latio snimanja novog albuma, za koji nije imao naslov. Ta ploča će kasnije postati poznata pod imenom *Big Star 3rd*. U Dikinsonovim producentским beleškama označena je kao *Sister Lovers* ili *Beale Street Green*.

Priča o sastavu Big Star u ovo vreme dobija novog protagonistu. To je Lisa Oldridž (Lesa Aldredge), tadašnja devojka Aleksa Čiltona. Izgleda da mu je ona bila jedini dostojan partner u arogantnosti i otkačenosti. "Bilo je puno žena u Aleksovom životu, ali sve priče su o Lisi" — kaže Ričard Rouzbrou. "Bili su uvek zajedno i uvek je bilo teško i uvek se završavalo tučom." Lisa je pevala prateće vokale u Ridovoj numeri "Femme Fatale" na albumu *Third*. Za vreme snimanja gađala je Čiltona bocom džina i promašila ga, ali je pogodila snimateljsku konzolu i trajno je oštetila. "Album *Third* je u potpunosti o Lisi" — kaže producent Džim Dikinson, čiji je metod "kontrolisanog haosa" s ovom pločom doživeo zvezdani trenutak. "Ona je donela pank u Memfis. Osnovala je grupu The Klitz, koja je bila kao The Shaggs na drogama. Lisa je stvarno umela da napravi <13>frku."</13> Džodi Stivens se u isto vreme zabavljao

---

<12> Pesma malo poznatog autora Peta Meklaflina za koga je jednom prilikom bilo rečeno da je "najbolji južnjački 'songwriter' posle Alena Tusejnta".</12>

<13> Na disku koji prati knjigu Roberta Gordona *It Came From Memphis* nalazi se pesma iz repertoara Velvet Undergrounda "Story Of My Life" u izvođenju Lise Oldridž. To je, izgleda, jedini dostupan snimak ove neobične rok-ličnosti.</13>

sa Lisinom sestrom Holidej (Holliday) — otuda alternativni naziv trećeg albuma Big Stara **Sister** **<14> Lovers.** **</14>**

Evo kako Robert Gordon, u slobodnom prevodu, opisuje poslednju, treću ploču sastava Big Star: "Album **Third** je kamen međaš rokenrola. Aleks Čilton, kao mnogi bluz-artisti, gleda u ambis sopstvenog nemira, piše hroniku umiruće ljubavi, roni u tamu alkohola i droge. Publika oseća njegovu muku; osećanje razočaranja je univerzalno, a **Third** je inspirisan monumenatnom razočaranošću. Za razliku od drugih dela sličnog prosedeja, **Third** nije kakofoničan. Ispunjen je divnim melodijama i tmurnim tonovima. Čiltonov lep i čist glas je svirala kroz koju prolazi vetar. Miks je jednostavan, naivan kao na prethodnim albumima Big Stara, ali nekako daje utisak prostornosti. Gitara, bas i bubanj nisu važni u ovim pesmama. Tekstura i kontrast su važniji; pesme se doimaju kao beskrajne površine crnila sa minijaturnim rupama kroz koje prodiere svetlost. Instrumenti se ne razaznaju, reči su nejasne, sve je u nagoveštaju; sve to je impresioniistički pre nego reprezentativno."

Niko se nije sa tolikom hrabrošću i nepromišljenošću zaletao u sopstvenu tugu i mrak kao Aleks Čilton. "Ne sećam se nastanka pesama sa albuma **Big Star 3rd**. Mislim da je ceo proces bio automatski, slobodne asocijacije — jednostavno sam izbacio neke stvari iz sebe" — pričao je nedavno.

Džim Dickinson poslednji album Big Stara doživljava kao neku vrstu auditivne sapunske opere. "Ovaj album se bavi centrom Memfisa. Svaka pesma ima preciznu geografsku lokaciju: kuća Aleksove majke, hotel 'Holidej In', Lisina kuća, stan njene sestre Holidej, i tako dalje."

Njegov produkcijski metod "kontrolisanog haosa" savršeno je odgovarao okolnostima u kojima je album nastajao. "Neka se muzika dogodi na način koji je van kontrole" — bio je Čiltonov kreda u to doba. Dickinson je umeo da podese atmosferu u studiju koja je to omogućavala. "Tamo gde bi mu ljudi normalno govorili: 'Ne možeš to da uradiš', ja bih

rekao: 'Naravno, uradićemo tako'". U razumevanju Dickinsonovog producentskog metoda — tako važnog za nastajanje albuma **Third** — treba početi od izjave Ričarda Rouzbroua: "Imao sam tri učitelja. Od Džona Fraja sam naučio kako da snimam, od Džima Dickinsona kada da snimam, a od Sema **<15> Filipa** **</15>** kako da snimljeno učinim zanimljivim." Na studijskim sesijama u Dickinsonovoj organizaciji bilo je puno zezanja, trave, bizarnih, suludih tipova koji se besposleno muvaju po studiju. Manijakalnu otkačenost te atmosfere najbolje ilustruje anegdota o tome kako je Stiv **<16> Kroper** **</16>** odsvirao svoju deonicu u numeri "Femme Fatale" na albumu **Third**. Kažu da je taj genijalni gitarista, zblanut atmosferom u studiju, s praga, ne ulazeći u Sodomu i Gomoru koja se pred njim ukazala, odsvirao ono što se od njega tražilo, i prestravljen otišao istog trenutka kada je završio.

Dickinson ne juri najbolje izvođenje i najbolji zvuk, već želi da uhvati najzanimljiviji trenutak u toku svirke. Tako dobiti materijal podvrgava "divljoj postprodukciji". Zbog toga se čini da su u pravu oni koji tvrde da je Dickinsonova postprodukcija učinila album **Third** onim što jeste: kultnom pločom rokenrola. Nastanak pesme "Kangaroo" najbolje ilustruje metodologiju primenjenu na albumu **Third**. Tokom noći Čilton je, sa Lisom Oldridž kao snimateljem, snimio tu pesmu prateći se na gitari sa 12 žica. Ujutru je snimak dao Dickinsonu. "Ako želiš da budeš producent, uradi nešto sa ovim" — rekao je. Dickinson se potrudio, i tako je otpočelo stvaranje te kultne ploče.

Fenomen Aleksa Čiltona moguće je objasniti na sledeći način: mada je od svoje šesnaeste godine bio rok-zvezda i kulturni muzičar, čini se da se on nikada nije iskazao kao autentični roker. Njegova karijera u doba The Box Topsa bila je uobličena uticajem Dena Pena, producenta i autora pesama. Prvi album Big Stara je delo Krisa Bela, na drugom ima najviše Čiltonovog autorskog udela, ali i tu je dominantan uticaj Džona Fraja, dok je treći album iskaz Dickinsonove pro-

---

<14>Sintagma "sister lovers" preuzeta je iz pesme Dejvida Krozbijsa "Triad". **</14>**

<15>Vlasnik studija "Sun", čovek koji je "izmislio" rokenrol i Elvisa Prisljia. **</15>**

<16>Legendarni gitarista iz Memfisa. Autor najpoznatijih soul-hitova produkcijske kuće "Stax". Na listi najboljih gitarista koju je objavio magazin *MOJO* nalazi se na drugom mestu, odmah iza Džimija Hendriksa. **</16>**

ducentske genijalnosti, kao i *Like Flies On Sherbert*, Čiltonov prvi solo album. Čini se da u tom duboko strukturisanom osećanju neautentičnosti i eksploataisanosti treba tražiti ko-rene dijabolično-sadističke prirode ovog zlehudog ropera. Ti aspekti njegove ličnosti postali su manifestni posle poznanstva sa Denijem Graflundom, koji mu je tokom snimanja albuma *Third* postao neka vrsta telohranitelja. Njihova simbiotska veza, potkrepljena velikim količinama alkohola i droga, bila je uzrok niza sadističkih i agresivnih ispada tokom kojih je Čilton sa sladostrašću vređao i napadao ljude. Graflund, snažni i odani sadrug, imao je osobinu da posle nekoliko pića "promeni psihi" i od dobroćudnog diva postane "Drugi čovek", psihopatska zver sklona hostilnim i svim drugim ispadima. Tandem Čilton-Graflund bio je noćna mora Memfisa tokom 70-ih godina.

"You're a wasted face/ You're a sad-eyed lie/ You're a holocaust" je stih iz pesme "Holocaust", koja označava najmračniju tačku do koje je pop-muzika zaronila u ljudsku psihi. Ova numera najbolje ilustruje značaj Čiltonove muzičke misije i njen dugotrajni uticaj. Ona se nalazi na dva manifestna albuma kojima su rokeri 80-ih godina obznanjivali nove estetske vrednosti, oglašavajući jedno potpuno novo iščitavanje rok-istorije: na albumu *Rainy Day* koji su snimili muzičari - pripadnici pokreta "Paisley Underground", kao i na ploči *It'll End in Tears* sastava This Mortal Coil, koji čine muzičari iz raznih grupa okupljenih u izdavačkoj kući 4AD.

Goin' Down The Road To <17>Memphis</17> — kraj

Teško je rečima dočarati muziku sa albuma *Third*, baš kao i sa prva dva albuma Big Stara. To je muzička drama sa intezitetom ruskog ruleta, suludi bandži-skok bez konopca u depresivni ambis. Ona bazična opasnost koja prati sve ljud-

ske aktivnosti, mogućnost da se skrene s puta, da se zaluta u bespućima ljudske egzistencije, da se izgube kompas i orijentacija, strah da se tokom bauljanja kroz mračne predele ne naiđe na iskeženo lice ništavila, to je, čini se, neki filosofsko-psihološko-egzistencijalni kontekst koji ova muzika nagoveštava.

Idiosinkrazijski supstrat Belovog i Čiltonovog talenta pretočen je u najkomunikativniju od svih stvari — u rok-pesmu. To je urađeno na početku karijere sa dečačkim šarmom i odgovarajućom naivnošću. Kako je vreme prolazilo, tragični događaji su se nagomilavali, a provalije u duši postajale su sve dublje. To se reflektovalo i u muzici. Na albumu *Third* ona je mračan, polupsihotičan iskaz deziluzionisane ličnosti koja je u direktnom kontaktu sa besmislom, oči u oči.

Diskografija sastava Big Star, sa svoje tri bazične jedinice, hronika je tragične transformacije koju određuju gubitak ideala i sve snažnije osećanje konačnosti stvari, koje je izraz probuđenog straha od smrti. Eros i tanatos igraju mračni ples u ovoj muzici. Big Star su dali dignitet rokenrolu, učinili ga najpogodnijim sredstvom za artistsku transpoziciju egzistencijalnih dilema onog pokoljenja koje je sa prvim taktovima pesama Džona Lenona i Pola Mekartnija steklo svoju samosvest.

<17>Pesma Dona Niksa, poznatog muzičara iz Memfisa, autora kultne pesme "belog" bluz "Goin' Down". Njegovim posredovanjem došlo je do gostovanja Stiva Kropera na albumu *Third*. </17>